اخلاق و تاریخ پزشکی ایران، سال ۱۴۰۵، دوره ۱۹، مقاله شماره ۷

مقاله پژوهشی

سیمای پژوهش‌های تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی ایران (۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰): رویکردی کمّی

سمیه مرغوب خواجه[۱]، حمید رضا خاکدوست[۲]، جمال رضایی اوریمی[۳]، مهشید مافی[۲]، زهرا آقابیگلویی[۴]، محمد حسین اسدی[۵]، سید امیرحسین لطیفی[۵]، مهدی صالحی[۵]، اعظم خسروی[۵]، سید عبداله محمودی[۶*]

۱. گروه تاریخ پزشکی، دانشکده طب ایرانی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

۲. گروه طب سنتی، مؤسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب ایرانی و مکمل، دانشکده طب ایرانی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

۳. کمیته تحقیقات و فناوری دانشجویی، دانشکده طب ایرانی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.

٤. گروه طب سنتی، دانشکده طب ایرانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

۵. مرکز تحقیقات طب سنتی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی اراک، اراک، ایران.

٦. گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اراک، اراک، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۶/۲۶

*** نویسنده‌ی طرف مکاتبه:**
سید عبداله محمودی
آدرس: ایران، اراک، سردشت، میدان بسیج، جنب بیمارستان امیرالمومنین(ع)، دانشگاه علوم پزشکی ار اک، مرکز تحقیقات طب سنتی و مکمل دانشگاه علوم پزشکی اراک.
کد پستی: ۳۸۱۹۶۹۳۳٤٥
تلفن: ۳٤۱۷۳٦٤٥ - ۰۸٦
Email: seyed.mahmoodi1885@gmail.com

آدرس دهی مقاله:
مرغوب خواجه س، خاکدوست ح ر، رضایی اوریمی ج، مافی م، آقابیگلویی ز، اسدی م ح، لطیفی اح، صالحی م، خسروی ا، محمودی ع. *سیمای پژوهش‌های تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی ایران (۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰): رویکردی کمّی*. اخلاق و تاریخ پزشکی ایران. ۱۴۰۵؛ ۱۹(۷)، ۱-۲۱.

DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632

چکیده

بررسی تولیدات علمی در حوزه‌ی علوم انسانی، نقشی مهم در توسعه‌ی علمی و فرهنگی جامعه دارد. هدف اصلی این پژوهش، ارزیابی کمی مقالات مرتبط با موضوع تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی ایران در بازه‌ی زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ه.ش بود. پژوهش کاربردی حاضر، با رویکرد توصیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوای کمّی انجام شد. در این پژوهش، ۴۰ مجله و ۲۵۶ مقاله با موضوعات گوناگون تاریخ پزشکی، شناسایی و تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌ها حاکی از روند افزایشی کمّی تولیدات علمی در حوزه‌ی تاریخ پزشکی طی دو دهه‌ی اخیر بود. بیشترین گرایش موضوعی مربوط به حوزه‌های «سلامت و بهداشت و تغذیه»، همچنین «مفاهیم پزشکی، انواع بیماری‌ها و روش‌های درمانی» بوده است. مجله‌ی *تاریخ علم* پُرکارترین نشریه بود. اغلب مقالات به زبان فارسی و با تمرکز بر دوره‌های اسلامی و قاجاریه نگاشته شده بودند. با توجه به نتایج به نظر می‌رسد، پژوهشگران به موضوعاتی همچون: پزشکی در سفرنامه‌ها، اخلاق پزشکی، پزشکی زنان و دامپزشکی و همچنین به دوره‌های تاریخی آل‌بویه، سلجوقی، زندیه، افشاریه و دوران معاصر انقلاب اسلامی توجه کمتری داشته‌اند. این مطالعه نشان داد، تولیدات علمی تاریخ پزشکی در ایران با تمرکز بر دوره‌های اسلامی و قاجار و موضوعات سلامت، الگوی بومی درحال‌تکاملی را شکل داده است؛ بااین‌حال، ضرورت توجه به دوره‌های مغفول و رویکردهای بین‌رشته‌ای احساس می‌شود.

واژگان کلیدی: ایران، تاریخ پزشکی، علوم انسانی، مجلات علمی.

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

مقدمه

امروزه نقش تحقیقات در توسعه پایدار و همه‌جانبه، نقشی اساسی و انکارناپذیر است. در واقع توسعه علمی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه‌یافتگی اقتصادی و اجتماعی در کشورهای مختلف است که در هر نظام اجتماعی از طریق فعالیت‌های علمی پژوهشگران آن جامعه مورد بررسی قرار می‌گیرد (۱, ۲). از منظر مدیریت علمی، یافته‌های حاصل از تحقیقات علمی می‌تواند به تخصیص بهینه منابع مالی، انسانی و زمانی در مراکز پژوهشی منجر شود و به پژوهشگران کمک می‌کند تا با شناخت دقیق‌تر جایگاه فعلی پژوهش‌های بومی، گام‌های مؤثرتری در راستای ارتقای استانداردهای جهانی و رسیدن به وضعیت مطلوب پژوهشی بردارند (۳, ۴). مقالات مندرج در مجلات علمی برای پژوهشگران اهمیت بسزایی دارند (۵). این مجلات در مقایسه با سایر مدارک و منابع انتشاراتی به دلیل نقش مؤثری که در انتقال اطلاعات دارند از ارزش و اعتبار علمی بیشتری نسبت به سایر مدارک و منابع انتشاراتی برخوردار هستند (۶).

تاریخ پزشکی، به عنوان یک حیطه پژوهشی در حوزه علوم انسانی، نقش کلیدی در پژوهش‌های تاریخی و سلامت‌محور ایفا می‌کند (۷) و با بازشناسی میراث پزشکی بشر و تحولات آن در طول زمان، به تحلیل ریشه‌های پیشرفت و افول این علم می‌پردازد (۸, ۹). بررسی و ارزیابی مجلات علمی، رویکردی رایج در شناخت موضوعات و مسائل حوزه‌های مختلف علمی است که متأسفانه، این نوع پژوهش‌ها در حوزه تاریخ پزشکی ایران، به استثنای موارد انگشت‌شمار ، انجام نشده است (۱۰, ۱۱). از این رو، ضروری است پژوهشگران این حوزه نیز به ارزیابی مقالات مجلات تاریخ پزشکی بپردازند تا با ترسیم چارچوبی منسجم از وضعیت موجود، زمینه‌های مستعد پژوهش را شناسایی و در نهایت به توسعه و ارتقای کیفیت مقالات این حوزه کمک نمایند (۶).

در این مطالعه مجلات علوم انسانی در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای بررسی انتخاب شده اند. انتخاب مجلات علوم انسانی به عنوان بستر اصلی این پژوهش، با توجه به ویژگی‌های

پیام‌های کلیدی

- روند صعودی انتشار مقالات تاریخ پزشکی در ایران، نشان‌دهنده شکل‌گیری تدریجی خرده‌میدان تخصصی تاریخ پزشکی در چارچوب «تخصصی‌شدن رشته‌ای» و درون‌زایی نهادی است.
- توجه پژوهشگران ایرانی حوزه تاریخ پزشکی اغلب به موضوعات مرتبط با سلامت و بیماریها بوده و موضوعاتی همچون پزشکی زنان، اخلاق پزشکی، دامپزشکی و سفرنامه‌های پزشکی کمتر انجام شده است.
- توجه ویژه به دوره‌های اسلامی، قاجار و پهلوی، حاکی از «حافظه تاریخی گزینشی» با تأکید بر عصر طلایی پزشکی ایرانی-اسلامی و گذار به مدرنیته سلامت است.

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

متمایز این مجلات در مقایسه با مجلات پزشکی، صورت گرفته است. روش‌شناسی تحقیق در حوزه تاریخ پزشکی، با تأکید بر روش‌های کیفی و تحلیل‌های عمیق، بیشتر با رویکرد علوم انسانی همخوانی دارد (۱۲). همچنین، موضوعات مورد بررسی در مجلات علوم انسانی به ابعاد اجتماعی، فرهنگی و فلسفی تاریخ پزشکی می‌پردازد که مکمل مطالعات کمی و بالینی موجود در مجلات پزشکی است (۱۳). در نتیجه، تمرکز بر مجلات علوم انسانی، امکان بررسی دقیق‌تر و عمیق‌تر ابعاد اجتماعی، فرهنگی و تاریخی تاریخ پزشکی را فراهم آورده و به درک بهتر از تحولات و پیچیدگی‌های این حوزه کمک می‌نماید.

بر اساس بررسی‌های انجام شده در داخل کشور، پژوهش مشابهی بدین شکل و به صورت خاص و موردی در مورد مقالات حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی انجام نشده است. در ادامه به برخی از پژوهش‌هایی که به صورت غیرمستقیم با موضوع پژوهش حاضر در ارتباط هستند اشاره شده است.

مطالعات متعددی در سطح ملی و بین‌المللی به تحلیل محتوای مقالات علمی در حوزه‌های مختلف پرداخته‌اند. برای نمونه، گرامی‌راد و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی مقالات حسابداری و مالی در مجلات علمی ایران پرداختند و رشد صعودی انتشار مقالات و نویسندگان پرکار را شناسایی نمودند (۱۴). تامپسون و مک کوی[1] (۲۰۱۶) نیز روند رو به رشد انتشار مقالات اخلاق در حسابداری را در مجلات معتبر آمریکایی نشان دادند(۱۵). وانگ و منگ[2] (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای روندهای پژوهشی جهانی در زمینه طب گیاهی برای درد را طی سه دهه بررسی کردند (۱۶). همچنین حامی و همکاران (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای به بررسی و تحلیل مقالات مجلات حوزه هماتولوژی پرداختند (۱۷).

در حوزه مرتبط با موضوع پژوهش حاضر، فیگلیو[3] (۱۹۷۷) در مقاله‌ای به بررسی رابطه میان تاریخ پزشکی و علوم انسانی پرداخته و بر ضرورت استفاده از روش‌های میان‌رشته‌ای در تحلیل تحقیقات علمی تاریخ پزشکی تأکید کرده و نقش علوم انسانی در درک تحولات پزشکی مدرن را مورد بحث قرار داد (۱۸). رجب‌پور شیرازی و زرگران (۲۰۲۱) نیز به ارزیابی مقالات مجله مطالعات تاریخ پزشکی شیراز[4] پرداختند و سهم نویسندگان و موسسات مختلف را تعیین کردند (۱۹). ورناصری و همکاران (۲۰۲۲) به تحلیل علم‌سنجی تولیدات علمی طب سنتی دانشمندان ایرانی در Web of Science پرداخته و موضوعات و نویسندگان برتر را مشخص کردند (۲۰). صابری و همکاران (۲۰۲۲) با تحلیل کتاب‌سنجی مجله طب سنتی اسلام و ایران، روند انتشار و نویسندگان پرکار آن را بررسی نمودند (۲۱).

رضایی و همکاران (۲۰۲۵) در مطالعه‌ای به بررسی روند رشد و الگوهای علمی پایان‌نامه‌های منتشر شده در حوزه تاریخ پزشکی در دانشگاه‌های ایران از سال ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ پرداختند. محققان نتیجه گفتند که تحقیقات تاریخ پزشکی در ایران در دو دهه گذشته دارای رشد چشمگیری بوده است (۲۲). آقابیگلویی و همکاران (۲۰۲۵) در تحقیقی پایان‌نامه‌های

1. Thompson and McCoy
2. Chennan Wang and Qinggang Meng
3. Figlio
4. Journal of Research on History of Medicine

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

رشته‌ی تاریخ علوم پزشکی در دانشگاههای علوم پزشکی از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱ را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج نشان داده که دوره اسلامی (از ظهور اسلام تا ابتدای دوره صفویه) بیشترین توجه را داشته‌اند (۲۳). رضایی و همکاران (۲۰۲۵) در تحقیقی دیگر به بررسی و تحلیل محتوای مقالات حوزه موضوعی تاریخ پزشکی در مجله اخلاق و تاریخ پزشکی ایران از سال ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۱ پرداختند. بررسی گرایش موضوعی مقالات منتشر شده در این مجله نشان داد که بیشترین تعداد مقالات مربوط به موضوعات «زندگینامه پزشکان و دانشمندان، پزشکی در ادیان و اخلاق پزشکی» بوده است (۱۱). همچنین رضایی اوریمی و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی دیگر به تحلیل محتوای تولیدات علمی تاریخ پزشکی دوره اسلامی در سازمان اسناد و کتابخانهٔ ملی جمهوری اسلامی ایران پرداختند. نتایج نشان داده بیشترین موضوع مورد تحقیق، حوزهٔ تصحیح متون کهن و قدیمی پزشکی بوده است.(۲۴).

پژوهش حاضر با هدف بررسی و ارزیابی کمّی تولیدات علمی حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی ایران در بازه زمانی (۱۳۸۰-۱۴۰۰) انجام شده است. سوالات اصلی این پژوهش عبارتند از: توزیع فراوانی، گرایش‌های موضوعی، مجلات پُرکار و کم‌کار، زبان نگارش، دوره‌های تاریخی مورد مطالعه، کلیدواژه‌های پرتکرار و نویسندگان پُرتولید در این مقالات چگونه بوده است؟ بنابراین انتظارمی‌رود، با توجه به اینکه مطالعه حاضر اولین مطالعه جامع در مورد روند تولید پژوهش‌ها در حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی است، نتایج این پژوهش بتواند پژوهشگران را از وضعیت موجود مقالات این حوزه آگاه و آنان را در انتخاب موضوع و نهایتاً بهبود وضعیت تحقیقات یاری نماید.

روش کار

پژوهش کاربردی حاضر با رویکرد توصیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوای کمّی به بررسی تولیدات علمی حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی ایران در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ ه.ش پرداخته است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی مقالات منتشر شده در حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی مورد تایید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در بازه زمانی مذکور بوده است. با توجه به هدف بررسی جامع، سرشماری کلیه مقالات مرتبط صورت گرفته و نیازی به نمونه‌گیری نبوده است.

در گام نخست، با مراجعه به پایگاه اطلاعات نشریات علمی کشور (نشریات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری[1]) پورتال‌های اختصاصی نشریات فعال در حوزه علوم انسانی و تاریخ، فهرستی از مجلات مرتبط شناسایی گردید. معیار انتخاب مجلات، دارا بودن حوزه تخصصی تاریخ، تاریخ علم یا انتشار مقالات مرتبط با تاریخ پزشکی بر اساس اطلاعات مندرج در وب‌سایت مجلات و دسته‌بندی وزارت علوم بود. در این مرحله، ۴۰ مجله علمی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم به انتشار مقالات در حوزه تاریخ پزشکی می‌پرداختند، شناسایی شدند.

برای هر یک از ۴۰ مجله شناسایی شده، اطلاعات تفصیلی شامل وضعیت فعلی نشریه (فعال/لغو شده)، رتبه علمی (الف، ب، ج، د)، وضعیت فعلی انتشار (منظم/نامنظم)، صاحب امتیاز،

1. https://journals.msrt.ir/

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

توالی انتشار (فصلی، دوسالانه و غیره) و سال‌های انتشار از سامانه رتبه‌بندی نشریات وزارت علوم و وب‌سایت رسمی هر نشریه استخراج و در یک کاربرگ[1] ثبت گردید.

به منظور یافتن مقالات مرتبط با حوزه تاریخ پزشکی در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ ه.ش در مجلات شناسایی شده، از الگوریتم‌های جستجو مبتنی بر کلیدواژه‌های تخصصی استفاده گردید. فهرست کلیدواژه‌های مورد استفاده شامل اصطلاحات مرتبط با «تاریخ پزشکی»، «تاریخ طب»، «طب سنتی (در صورت ارتباط با تاریخ پزشکی)»، «تاریخ بیمارستان»، «تاریخ داروسازی» و سایر اصطلاحات مشابه به زبان فارسی بود. جستجو در عنوان، چکیده و کلمات کلیدی مقالات موجود در وب‌سایت رسمی هر یک از ۴۰ مجله صورت پذیرفت.

پس از شناسایی مقالات مرتبط، اطلاعات مورد نیاز برای تحلیل کمّی شامل عنوان مقاله، زبان مقاله، سال انتشار، نوع مقاله (پژوهشی، ترویجی، مروری، نامه به سردبیر)، کلیدواژه‌ها، دوره تاریخی، موضوعات مرتبط با مقاله، نویسندگان و دیگر قسمت‌های مورد نیاز در یک سیاهه وارسی[2] استاندارد ثبت گردید. برای تحلیل داده‌ها نیز از روش‌های آمار توصیفی نظیر؛ دسته‌بندی داده‌ها بر حسب توزیع فراوانی، درصد فراوانی و رسم جداول و نمودارها استفاده گردید. اطلاعات محتوایی در سیاهۀوارسی وارد و اطلاعات بدست آمده با استفاده از نرم‌افزار Excel مورد تجزیه و تحلیل دقیق آماری قرار گرفت.

پژوهش حاضر با شناسه اخلاق IR.ARAKMU.REC.1401.152 در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی اراک تصویب شده است.

یافته‌ها

در این پژوهش، کلیه مقالات منتشر شده در ۴۰ مجله فعال در زیرگروه تاریخ از مجموعه علوم انسانی در وزارت علوم طی دو دهه اخیر (۱۳۸۰-۱۴۰۰) مورد بررسی قرار گرفت (جدول ۱) و تعداد ۲۵۶ مقاله مرتبط با حوزه تاریخ پزشکی شناسایی و مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که از میان مجلات مورد بررسی، دو نشریه «اسناد بهارستان» و « International Journal of the Society of Iranian Archaeologists» به ترتیب در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۶ انتشار خود را متوقف نموده‌اند. همچنین، هفت مجله «آفاق الحضاره الاسلامیه، پژوهشنامه تاریخ تشیع، علم و تمدن در اسلام، کاشان‌شناسی، مطالعات باستان‌شناسی پارسه، مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی و مطالعات تاریخ انتظامی» در طول دوره زمانی مورد مطالعه، هیچ مقاله‌ای در حوزه تاریخ پزشکی منتشر ننموده‌اند. دامنه فعالیت مجلات مورد بررسی از دو تا ۳۰ سال متغیر بوده است. در این میان، مجله «گنجینه اسناد» وابسته به سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری جمهوری اسلامی ایران با سابقه‌ای ۳۰ ساله، قدیمی‌ترین نشریه فعال در این حوزه به شمار می‌رود.

1. Excel sheet

2. Coding Sheet

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

جدول شماره ۱ - اسامی و مشخصات مجلات علوم انسانی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

ردیف	نام مجله	رتبه علمی[1]	وضعیت فعلی انتشار	توالی انتشار	صاحب امتیاز
۱	اسناد بهارستان	فاقد رتبه علمی	عدم انتشار از نیمه سال ۱۳۹۷	دو فصلنامه	کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
۲	آفاق الحضاره الاسلامیه	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۳	پژوهشنامه علوی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۴	پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران	الف	در حال انتشار	فصلنامه	دانشگاه بوعلی سینا
۵	پژوهش‌های تاریخی	الف	در حال انتشار	فصلنامه	دانشگاه اصفهان
۶	پژوهش‌های تاریخی ایران و اسلام	ب	در حال انتشار	دوفصلنامه	دانشگاه سیستان و بلوچستان
۷	پژوهش‌های علوم تاریخی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه تهران
۸	پژوهشنامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۹	پژوهشنامه تاریخ اسلام	ب	در حال انتشار	فصلنامه	انجمن علمی ایرانی تاریخ اسلام
۱۰	پژوهشنامه تاریخ تشیع	ج	در حال انتشار	فصلنامه	انجمن علمی ایرانی تاریخ اسلام
۱۱	پژوهشنامه تاریخ تمدن اسلامی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه تهران
۱۲	پژوهشنامه تاریخ‌های محلی ایران	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه پیام نور
۱۳	پژوهشنامه تمدن ایرانی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه شهید باهنر کرمان
۱۴	پژوهه باستان‌سنجی	الف	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه هنر اسلامی تبریز
۱۵	تاریخ اسلام و ایران	الف	در حال انتشار	فصلنامه	دانشگاه الزهرا (س)
۱۶	تاریخ ایران	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه شهید بهشتی
۱۷	تاریخ روابط خارجی	ج	در حال انتشار	فصلنامه	وزارت امور خارجه
۱۸	تاریخ علم	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه تهران
۱۹	تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	ب	در حال انتشار	فصلنامه	دانشگاه معارف اسلامی
۲۰	تاریخ‌نامه ایران بعد از اسلام	ب	در حال انتشار	فصلنامه	دانشگاه تبریز
۲۱	تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری	الف	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه الزهرا (س)
۲۲	تاریخ و تمدن اسلامی	ب	در حال انتشار	فصلنامه	دانشگاه آزاد اسلامی-واحد تابعه علوم و تحقیقات تهران
۲۳	تاریخ و فرهنگ	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه فردوسی مشهد
۲۴	تحقیقات تاریخ اجتماعی	الف	در حال انتشار	دو فصلنامه	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۲۵	جستارهای تاریخی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۱. بر اساس ارزیابی سال ۱۴۰۲

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

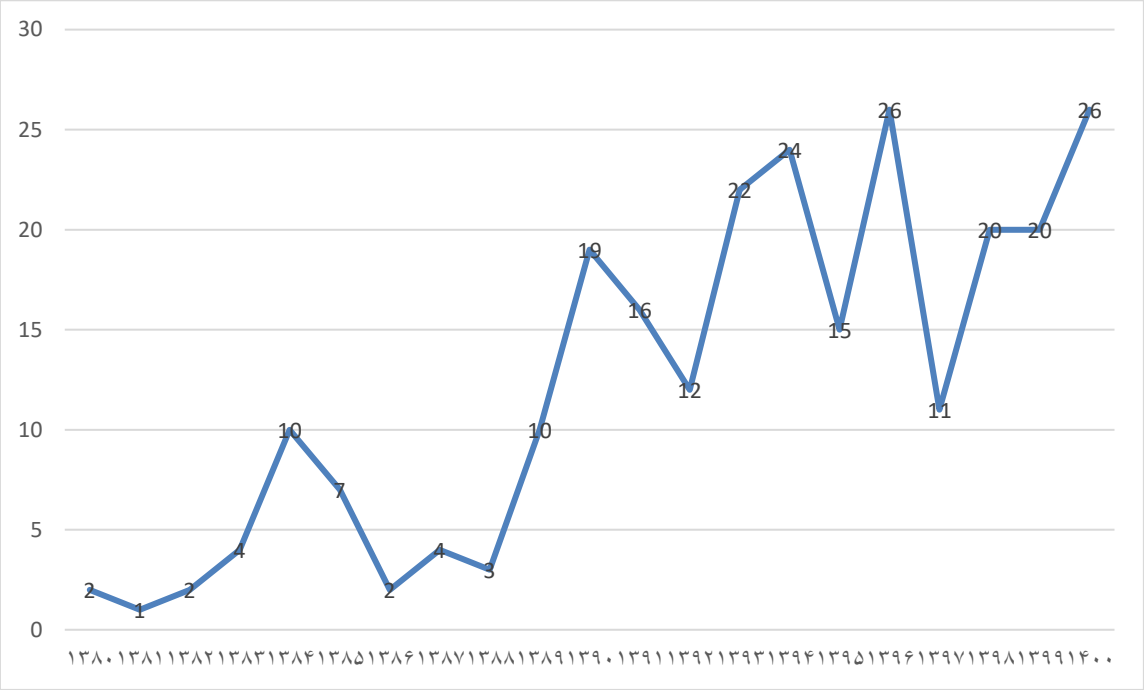
ردیف	نام مجله	رتبه علمی[1]	وضعیت فعلی انتشار	توالی انتشار	صاحب امتیاز
۲۶	جستارهای باستان‌شناسی ایران پیش از اسلام	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	انجمن علمی باستان‌شناسی ایران
۲۷	سخن تاریخ	ب	در حال انتشار	فصلنامه	جامعه المصطفی العالمیه
۲۸	علم و تمدن در اسلام	ب	در حال انتشار	فصلنامه	مرکز پژوهشی تمدن اسلامی و دین پژوهی پیامبر اعظم (ص)
۲۹	کاشان‌شناسی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه کاشان
۳۰	گنجینه اسناد	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
۳۱	مطالعات باستان‌شناسی	بین‌المللی	در حال انتشار	فصلنامه	دانشگاه تهران
۳۲	مطالعات باستان‌شناسی پارسه	ب	در حال انتشار	فصلنامه	پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
۳۳	مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه شاهد
۳۴	مطالعات تاریخ اسلام	ب	در حال انتشار	فصلنامه	پژوهشکده تاریخ اسلام
۳۵	مطالعات تاریخ انتظامی	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی
۳۶	مطالعات تاریخ فرهنگی	ب	در حال انتشار	فصلنامه	انجمن علمی ایرانی تاریخ
۳۷	مطالعات تاریخی جنگ	ب	در حال انتشار	فصلنامه	انجمن علمی ایرانی تاریخ
۳۸	مطالعات تاریخی جهان اسلام	ب	در حال انتشار	فصلنامه	جامعه المصطفی العالمیه
۳۹	International journal of the society of iranian archaeologists	ب	عدم انتشار از نیمه سال ۱۳۹۶	دو فصلنامه	انجمن باستان‌شناسی ایران
۴۰	Iranian Journal of Archaeological Studies	ب	در حال انتشار	دو فصلنامه	دانشگاه سیستان و بلوچستان

بر اساس اطلاعات استخراج شده از پورتال مجلات علمی وزارت علوم، این مجلات به دو دسته اصلی علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی تقسیم‌بندی می‌شوند. از مجموع ۴۰ مجله شناسایی شده، ۲۸ مجله در دسته علمی-پژوهشی، ۷ مجله در دسته علمی-ترویجی و ۵ مجله نیز در دسته بدون طبقه‌بندی قرار می‌گیرند. شایان ذکر است که مطابق آیین‌نامه جدید مجلات علمی کشور مصوب سال ۱۳۹۸، کلیه مجلات علمی موظف به رعایت یک عنوان یکسان یعنی «مجله علمی» می‌باشند. با این حال، در آخرین ارزیابی انجام شده در سال ۱۴۰۲، مجلات بر اساس معیارهای موجود به رتبه‌های علمی الف، ب، ج و د تقسیم‌بندی شده‌اند. نتایج این ارزیابی نشان می‌دهد که مجلات «پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران»، «پژوهش‌های تاریخی»، «پژوهه باستان‌سنجی»، «تاریخ اسلام و ایران»، «تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری» و «تحقیقات تاریخ اجتماعی» بالاترین سطح علمی (رتبه الف) را کسب نموده‌اند. همچنین، ۱ مجله دارای رتبه بین‌المللی، ۳۰ مجله دارای رتبه علمی ب، ۲ مجله دارای رتبه علمی ج و ۱ مجله فاقد رتبه‌بندی بوده‌اند (۲۵).

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

پرسش اول به بررسی توزیع فراوانی مقالات منتشر شده در بازهٔ زمانی مورد مطالعه اختصاص یافته بود که نمودار شمارهٔ یک توزیع فراوانی آنها را نشان می‌دهد. در این پژوهش تعداد ۲۵۶ مقاله مرتبط با موضوعات تاریخ پزشکی از ابتدای سال ۱۳۸۰ تا پایان سال ۱۴۰۰ شمسی در مجلات علوم انسانی شناسایی گردید. در دهه اول (۱۳۸۹-۱۳۸۰) حدود ۴۵ مقاله منتشر شده که میانگین سالانه مقالات حدود ۴.۵ مقاله در سال است. انتشار ۱۸۵ مقاله در ده ساله دوم (۱۳۹۹-۱۳۹۰) به انضمام سال ۱۴۰۰ با میانگین ۱۸.۵ مقاله در سال نشان از رشد میانگین مقالات در دهه دوم بازه زمانی این پژوهش است. نمودار فراوانی مقالات منتشر شده (نمودار شماره ۱) در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ نشان از روند افزایشی تعداد مقالات چاپ شده در این حوزه است.

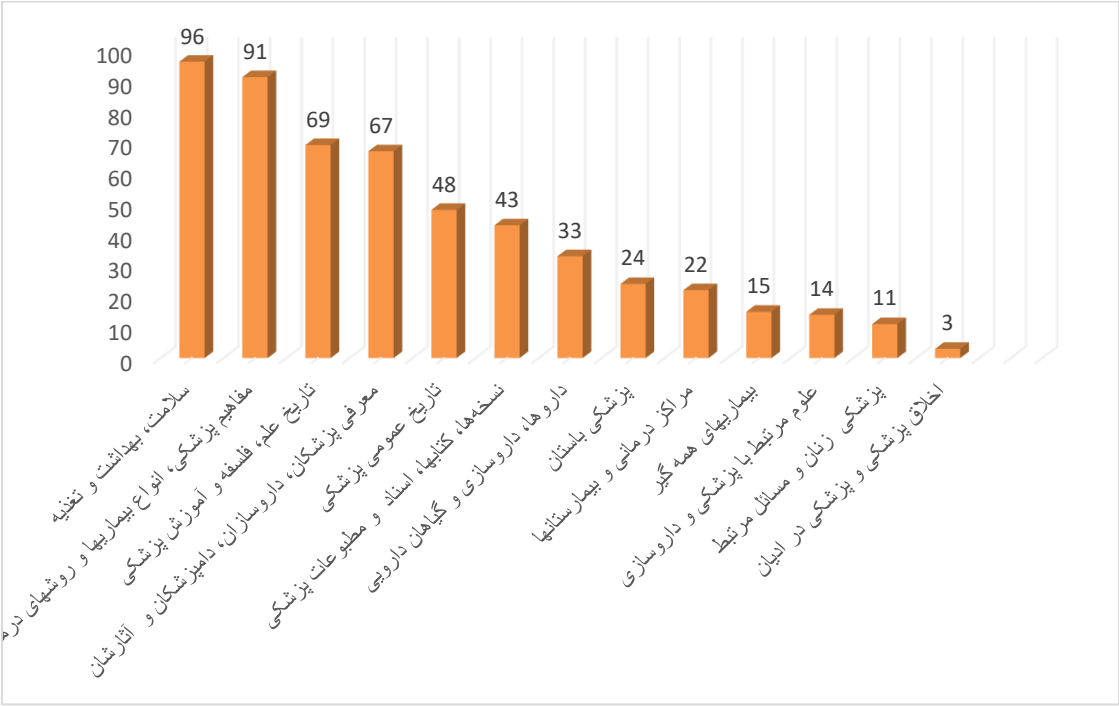
نمودار شماره ۱ - توزیع فراوانی مقالات منتشرشده در بازه زمانی پژوهش

پرسش دوم به بررسی گرایش موضوعی مقالات تاریخ پزشکی اختصاص یافته است. مبنای تعیین گرایش موضوعی مقالات عمدتاً عنوان‌ها، چکیده، کلیدواژه‌ها، بررسی متن مقالات و همچنین فهرست‌های موضوعی موجود در دایره‌المعارف پزشکی اسلام و ایران بوده است. بر این اساس مقالات در سیزده گروه اصلی سلامت، بهداشت و تغذیه، مفاهیم پزشکی، انواع بیماری‌ها و روش‌های درمانی، بیماری‌های همه‌گیر، پزشکی زنان و مسائل مرتبط، معرفی پزشکان، داروسازان، دامپزشکان و آثارشان، بررسی داروها و علم داروسازی و گیاهان دارویی، علوم مرتبط با پزشکی و داروسازی، نسخه‌ها، کتاب‌ها، اسناد و مطبوعات پزشکی، تاریخ علم، فلسفه و آموزش پزشکی، مراکز درمانی و بیمارستان‌ها، اخلاق پزشکی و پزشکی در ادیان،

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

پزشکی در دوران باستان و تاریخ عمومی پزشکی دسته‌بندی و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نمودار شماره ۲ داده‌های آماری گرایش موضوعی مقالات را نشان می‌دهد.

نمودار شماره ۲ - توزیع فراوانی گرایش‌های موضوعی مقالات تاریخ پزشکی

همانطور که داده‌های نمودار شمارهٔ دو نشان می‌دهد، بیشترین آثار منتشر شده در دو حوزه سلامت، بهداشت و تغذیه و مفاهیم پزشکی، انواع بیماری‌ها و روش‌های درمانی بوده و موضوعات اخلاق پزشکی و پزشکی در ادیان کمتر مورد توجه قرار گرفتند. همان‌گونه که در جدول شماره دو آمده است، موضوعات اصلی مقالات به زیرمجموعه‌ها و موضوعات فرعی متنوعی تقسیم می‌شوند. با توجه به ماهیت بین‌رشته‌ای مطالعات تاریخ پزشکی و هم‌پوشانی مفاهیم در آن، برخی از مقالات در چندین دسته‌بندی قرار گرفته‌اند. به عنوان مثال، مطالعات در حوزه بیماری‌های همه‌گیر یا بیماری‌های مرتبط با زنان، ضمن قرارگیری در زیرمجموعه‌های تخصصی خود، به طور همزمان در دسته کلی «مفاهیم پزشکی، انواع بیماری‌ها و روش‌های درمانی» نیز طبقه‌بندی شده‌اند. این رویکرد، ضمن حفظ دقت در تحلیل موضوعی، به درک بهتر از روندهای پژوهشی در حوزه تاریخ پزشکی کمک می‌کند.

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

جدول شماره ۲ - توزیع فراوانی موضوعات اصلی و موضوعات فرعی مقالا ت تاریخ پزشکی

موضوعات اصلی	موضوعات فرعی	تعداد مقالات	درصد فراوانی
۱- سلامت، بهداشت و تغذیه	اصول اساسی تندرستی و سلامتی شامل مباحث (آب و هوا-خوردن و آشامیدن-خواب و بیداری-حرکت و سکون-استفراغ و احتباس-اعراض نفسانی)- تدابیر منزل و سیاست مدن-مسائل بهداشت فردی و عمومی-قحطی و بلایای طبیعی-تغذیه و آشپزی	۹۶	٪ ۱۷/۹۱
۲-مفاهیم پزشکی، انواع بیماریها و روشهای درمانی	اصول و مفاهیم پزشکی سنتی و مدرن-طب عامیانه و طب ملل-شاخه‌های مختلف پزشکی چون چشم‌پزشکی و دندان‌پزشکی-بررسی و درمان بیماری‌ها-روش‌های درمانی-جراحی و ابزارهای پزشکی-دامپزشکی	۹۱	٪ ۱۶/۹۷
۳-تاریخ علم، فلسفه و آموزش پزشکی	تاریخ علم و فلسفه پزشکی-فلسفه مکاتب طبی-طبقه‌بندی علوم-مراکز آموزش پزشکی	۶۹	٪ ۱۲/۸۷
۴-معرفی پزشکان، داروسازان، دامپزشکان و آثارشان	بررسی زندگی و آثار پزشکان و داروسازان و دامپزشکان	۶۷	٪ ۱۲/۵
۵-تاریخ عمومی پزشکی	تاریخ پزشکی دوره اسلامی-تاریخ پزشکی معاصر- تاریخ پزشکی جهان-پزشکی در سفرنامه‌ها- جنگ و مسائل بهداشتی	۴۸	٪ ۸/۹۵
۶-نسخه‌ها، کتابها، اسناد و مطبوعات پزشکی	نسخه‌ها و بررسی آنها-چاپ کتابهای پزشکی-بررسی اسناد پزشکی-پزشکی در مطبوعات	۴۳	٪ ۸/۰۲
۷- داروها، داروسازی و گیاهان دارویی	داروشناسی-مفاهیم داروسازی-گیاه‌شناسی-تجارت دارو	۳۳	٪ ۶/۱۵
۸-پزشکی باستان	باستان‌شناسی و پزشکی-پزشکان اساطیری	۲۴	٪ ۴/۴۷
۹-مراکز درمانی و بیمارستانها	مراکز درمانی-بیمارستان‌ها-دارالشفاء	۲۲	٪ ۴/۱۰
۱۰-بیماریهای همه گیر	درمان بیماری‌های همه‌گیر-قرنطینه-مایه‌کوبی-واکسن-وبا-طاعون	۱۵	٪ ۲/۷۹
۱۱-علوم مرتبط با پزشکی و داروسازی	علوم مرتبط با پزشکی-طبیعیات-جغرافیا-کشاورزی-نجوم-کیمیا-علوم غریبه-طلسم و درمان	۱۴	٪ ۲/۶۱
۱۲-پزشکی زنان و مسائل مرتبط	پزشکی زنان-دختران-موالید-کودکان-ازدواج-حوامل-جنین	۱۱	٪ ۲/۰۵
۱۳-اخلاق پزشکی و پزشکی در ادیان	اخلاق پزشکی- پزشکی در ادیان مختلف-آموزه‌های درمانی در ادیان مختلف-طب روحانی- طب نفس	۳	٪ ۰/۵۵

پرسش سوم به بررسی مجلات فعال در حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی از سال ۱۳۸۰ تا پایان سال ۱۴۰۰ اختصاص یافته است. همانطورکه نتایج جدول شماره سه نشان می‌دهد، مجله «تاریخ علم» وابسته به پژوهشکده تاریخ علم

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

دانشگاه تهران با انتشار ۵۱ عنوان مقاله (۱۹/۹۲ درصد)، به عنوان پرکارترین نشریه شناسایی شده است. مجلات «تاریخ اسلام و ایران»، «تاریخ و تمدن اسلامی»، «گنجینه اسناد» و « تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی» به ترتیب با ۲۷، ۲۰، ۲۰ و ۱۵ عنوان مقاله منتشر شده، در رتبه‌های بعدی قرار دارند. مجله «گنجینه اسناد» وابسته به سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران که به صورت تخصصی به انتشار اسناد تاریخی می‌پردازد، با انتشار ۲۰ مقاله مرتبط با تاریخ پزشکی، سهم قابل توجهی در غنی‌سازی این حوزه داشته است.

جدول شماره ۳ - توزیع فراوانی مقالات منتشرشده در مجلات در بازهٔ زمانی پژوهش

ردیف	پرتولیدترین مجلات	تعداد مقالات	درصد فراوانی	ردیف	کم تولیدترین مجلات	تعداد مقالات	درصد فراوانی
۱	تاریخ علم	۵۱	٪ ۱۹/۹۲	۱	پژوهشنامه تاریخ تمدن اسلامی	۲	٪ ۰/۷۸
۲	تاریخ اسلام و ایران	۲۷	٪۱۰/۵۴	۲	پژوهشنامه تمدن ایرانی	۲	٪ ۰/۷۸
۳	تاریخ و تمدن اسلامی	۲۰	٪ ۷/۸۱	۳	تاریخ نگری و تاریخ نگاری	۲	٪ ۰/۷۸
۴	گنجینه اسناد	۲۰	٪ ۷/۸۱	۴	جستارهای باستان‌شناسی ایران پیش از اسلام	۲	٪ ۰/۷۸
۵	تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	۱۵	٪ ۵/۸۵	۵	مطالعات باستان‌شناسی	۲	٪ ۰/۷۸
۶	مطالعات تاریخ فرهنگی	۱۴	٪ ۵/۴۶	۶	اسناد بهارستان	۱	٪ ۰/۳۹
۷	تحقیقات تاریخ اجتماعی	۱۲	٪۴/۶۸	۷	پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران	۱	٪ ۰/۳۹
۸	پژوهشنامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی	۹	٪۳/۵۱	۸	تاریخ روابط خارجی	۱	٪ ۰/۳۹
۹	تاریخ ایران	۹	٪۳/۵۱	۹	مطالعات تاریخی جهان اسلام	۱	٪ ۰/۳۹
۱۰	مطالعات تاریخ اسلام	۹	٪۳/۵۱	۱۰	International journal of the society of iranian archaeologists	۱	٪ ۰/۳۹

پرسش چهارم به بررسی زبان مورد استفاده در نگارش مقالات در مجلات علوم انسانی اختصاص یافته بود. نتایج حاصل از بررسی ۴۰ مجله علمی نشان می‌دهد که بیشتر مقالات (۲۴۵ عنوان مقاله) به زبان فارسی (با چکیده انگلیسی) نگارش شده‌اند. با این حال، بررسی‌ها حاکی از حضور محدود مقالات تاریخ پزشکی به زبان‌های دیگر است. در این میان، مجله «آفاق الحضاره الاسلامیه» به عنوان تنها مجله عربی‌زبان در میان مجلات مورد بررسی شناسایی شد.

همچنین، دو مجله تخصصی باستان‌شناسی، یعنی "IJSIA[1]" و "IJAS[2]" به ترتیب یک و شش مقاله در حوزه تاریخ پزشکی به زبان انگلیسی منتشر نموده‌اند. علاوه بر این، مجله دو زبانه «تاریخ علم»، چهار مقاله مرتبط با تاریخ پزشکی

1 . International Journal of the Society of Iranian Archaeologists

2. Iranian Journal of Archaeological Studies

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

را به زبان انگلیسی منتشر کرده است. بطور کلی، تنها ۱۱ عنوان مقاله از مجموع ۲۵۶ عنوان مقاله بررسی‌شده به زبان انگلیسی منتشر شده‌اند.

پرسش پنجم به بررسی دوره‌های تاریخی مورد مطالعه در مقالات حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی اختصاص یافته است. جدول شماره ۴ توزیع فراوانی مقالات را بر اساس دوره‌های تاریخی نشان می‌دهد. همانطور که در جدول شماره چهار مشاهده می‌شود بیشترین تعداد مقالات به دوره‌های اسلامی (۳۹/۴۵ درصد)، قاجاریه (۲۱/۸۷ درصد) و پهلوی (۱۴/۰۶ درصد) اختصاص یافته و دوره‌های تاریخی آل بویه، سلجوقی، زندیه، افشاریه و دوران معاصر با انقلاب اسلامی توجه کمتری شده است.

جدول شماره ۴ – تعداد مقالات بر اساس دوره‌های تاریخی مورد مطالعه

نام دوره تاریخی	بازه زمانی	تعداد فراوانی	درصد فراوانی
دوره باستان	از دوران باستان تا ظهور اسلام (حدود ۵۵۰ سال قبل از میلاد تا قرن هفتم میلادی)	۲۶	٪ ۱۰/۱۵
دوره اسلامی	از ظهور اسلام تا تاسیس حکومت صفویه (۹۰۷-۱۳ق/۶۱۰-۱۵۰۱م)	۴۵	٪ ۱۷/۵۷
امویان	(۴۱-۱۳۲ق/۶۶۱-۷۵۰م)	۳	٪ ۱/۱۷
عباسیان	(۱۳۲-۶۵۶ق/۷۵۰-۱۲۵۸م)	۳۲	٪۱۲/۵
آل بویه	(۳۲۱-۴۴۸ق/۹۳۴-۱۰۵۵م)	۲	٪ ۰/۷۸
سلجوقیان	(۴۲۹-۵۹۰ق/۱۰۳۷-۱۱۹۴م)	۲	٪ ۰/۷۸
مغولان و ایلخانان و تیموریان	(۶۵۴-۷۵۶ق/۱۲۵۶-۱۳۵۶م)	۱۷	٪ ۶/۶۴
دوره صفویه	(۹۰۷-۱۱۴۸ق/۱۵۰۱-۱۷۳۶م)	۱۸	٪ ۷/۰۳
دوره قاجار	(۱۲۰۹-۱۳۴۵ق/۱۷۹۶-۱۹۲۵م)	۵۶	٪ ۲۱/۸۷
دوره مشترک قاجار و پهلوی	(۱۱۷۵-۱۳۵۷ش/۱۷۹۶-۱۹۷۹م)	۱۷	٪ ۶/۶۴
دوره پهلوی	(۱۳۰۴-۱۳۵۷ش/۱۹۲۵-۱۹۷۹م)	۳۶	٪ ۱۴/۰۶
دوران معاصر با انقلاب اسلامی	از سال ۱۳۵۷ش/۱۹۷۹م	۲	٪ ۰/۷۸
مجموع		۲۵۶	٪۱۰۰

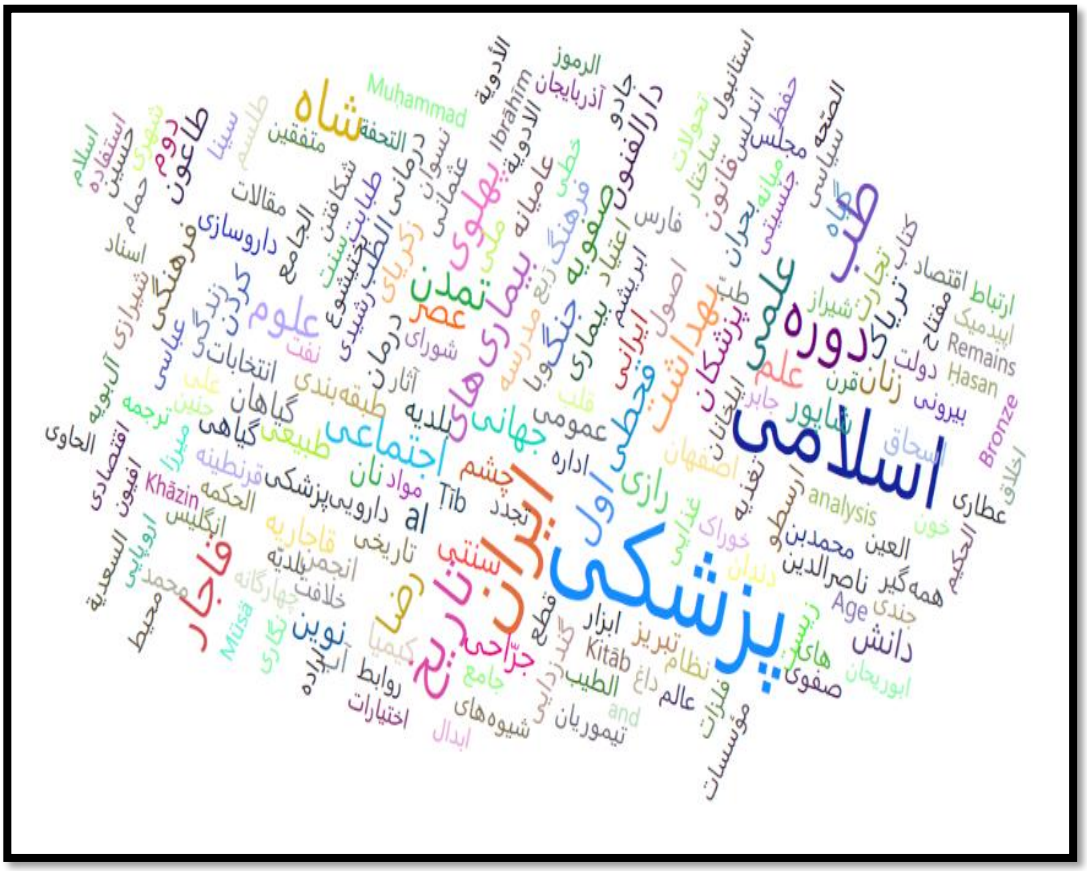
پرسش ششم به بررسی کلیدواژه‌های پرتکرار استفاده شده توسط نویسندگان در مقالات تاریخ پزشکی اختصاص یافته است. در این پژوهش، مجموعاً ۱۲۴۴ کلیدواژه استخراج گردید که به طور متوسط هر مقاله حاوی ۴.۸ کلیدواژه بود. یافته‌ها نشان داد که کلیدواژه‌های «*پزشکی*، *تاریخ*، *ایران*، *طب* و *اسلامی*» بیشترین فراوانی را در مقالات تاریخ پزشکی مجلات علوم انسانی ایران در بازه زمانی ۱۳۸۰–۱۴۰۰ داشته‌اند. همچنین تمرکز قابل‌توجهی بر مفاهیمی چون *طب سنتی*، *دانش پزشکی*، *سلامت* و *تمدن اسلامی* مشاهده شد که بیانگر غلبه رویکردهای تاریخی–تمدنی و سنت‌محور در این حوزه

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

پژوهشی است (تصویر ۱).

در سطحی دیگر، حضور کلیدواژه‌هایی مانند «رازی»، «بختیشوع»، «داروسازی»، «متون پزشکی» و «اخلاق پزشکی» حاکی از توجه پژوهشگران به شخصیت‌های برجسته تاریخی، متون کلاسیک پزشکی و ابعاد اخلاقی دانش پزشکی در طول تاریخ است. همچنین کاربرد مفاهیمی نظیر «نسخه‌های خطی»، «درمان»، «بیماری» و «بهداشت» بیانگر گرایش به مطالعات مبتنی بر منابع تاریخی و بررسی کارکردهای عملی دانش پزشکی در جوامع گذشته است.

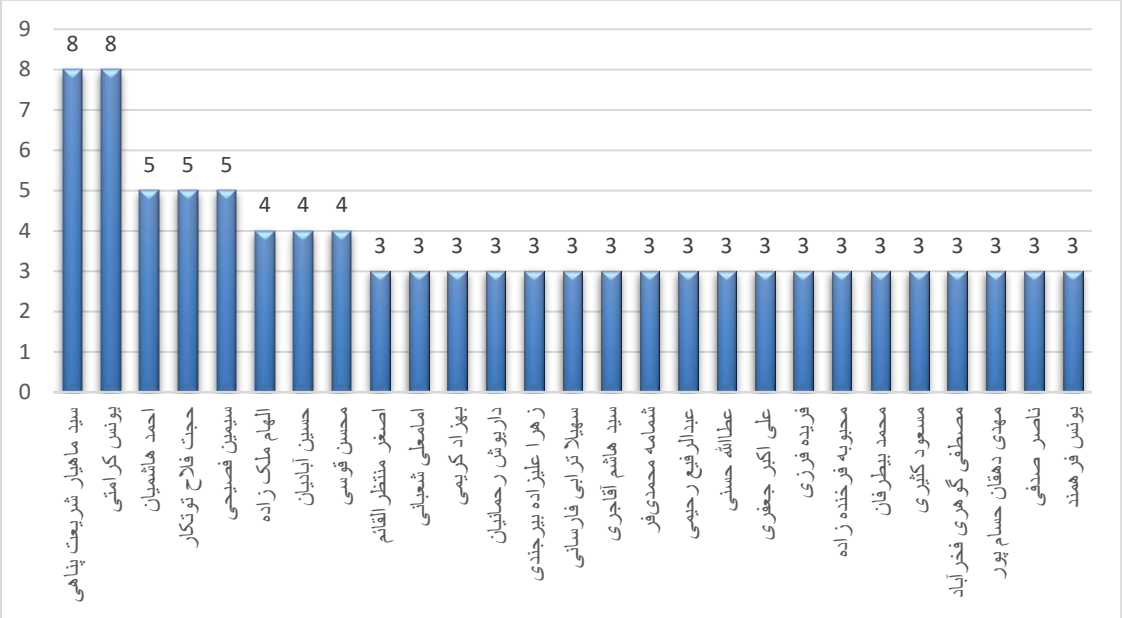

تصویر شماره ۱- مصور سازی کلیدواژه‌های پرتکرار مقالات در نرم‌افزار PowerBI

پرسش هفتم به تعیین سهم هر یک از نویسندگان پُرتولید حوزهٔ تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی اختصاص یافته بود که نمودار شماره دو، نویسندگان پُرتولید این حوزه را با تعداد آثارشان نشان می‌دهد. همانطور که در نمودار شماره سه نمایان است، سید ماهیار شریعت‌پناهی به همراه یونس کرامتی هر کدام با مشارکت در انتشار ۸ عنوان مقاله بیشترین تعداد مقالات انتشاریافته در مجلات علوم انسانی را به خود اختصاص داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد تعداد کل نویسندگان مشارکت‌کننده ۳۳۷ نفر هستند.

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

نمودار شماره ۳ - رتبه‌بندی نویسندگان تولیدات علمی جامعهٔ آماری پژوهش در مجلات علوم انسانی

بحث

پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کمّی مقالات حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی ایران (۱۳۸۰-۱۴۰۰ ه.ش) به بررسی توزیع فراوانی، گرایش‌های موضوعی، زبان نگارش، دوره‌های تاریخی مورد مطالعه، کلیدواژه‌های پرتکرار و مجلات و نویسندگان پُرکار پرداخته است. روند تولید در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ نشان‌دهنده روند افزایشی تعداد مقالات چاپ شده در این حوزه است. این بخش از یافته‌های پژوهش با نتایج سایر تحقیقات انجام شده در حوزه تاریخ پزشکی همخوانی دارد (۱۱, ۲۲, ۲۴). در مطالعه رضایی اوریمی و همکاران (۱۴۰۴) که به بررسی محتوای تولیدات علمی تاریخ پزشکی دوره اسلامی در سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران پرداختند، گزارش نموده‌اند که تولیدات علمی روند صعودی داشته است (۲۴). همچنین یافته پژوهش حاضر با نتایج پژوهش رضایی و اکبرنژاد (۱۴۰۳) در حوزه تاریخ محلی که نشان از روند مشابه در بازه زمانی پژوهش پیشین دارد، همسو است (۲۶).

یافته حاضر حاکی از روند افزایشی کمّی تولیدات علمی در حوزه تاریخ پزشکی طی دو دهه اخیر است که می‌توان آن را در بستر تحولات نهادین علوم انسانی در ایران تحلیل نمود. این روند صعودی، در چارچوب نظریه «تخصصی‌شدن رشته‌ای[1]» که توسط راندل کالینز[2] (۱۹۹۸) مطرح شده، قرار می‌گیرد (۲۷) و نشانگر شکل‌گیری تدریجی یک خرده‌میدان علمی مستقل در حوزه مطالعات تاریخ پزشکی در فضای آکادمیک ایران است (۲۸). مقایسه تطبیقی این یافته با پژوهش‌های بین‌المللی

1. Disciplinary Specialization

2. Collins

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

همچون مطالعه جامع لیدسدورف و بورنمن[1]، حاکی از همسویی کلی با روند جهانی «تاریخ‌نگاری تخصص‌محور[2]» در حیطه پزشکی است که از دهه ۱۹۹۰ شتاب گرفته است (۲۹, ۳۰).

با این وجود، تمایزات ساختاری قابل تأملی در الگوی تولید علمی ایران مشاهده می‌شود. در حالی که مطالعاتی همچون هویسمان و وارنر[3] (۲۰۰۴) رشد تصاعدی انتشارات را ناشی از «بین‌المللی‌شدن پژوهش[4]» و شکل‌گیری شبکه‌های علمی فرامرزی می‌دانند (۳۱)، در مطالعه حاضر این رشد عمدتاً محصول «درون‌زایی نهادی[5]» بوده است. این امر را می‌توان در چارچوب نظریه «مدرنیته آلترناتیو[6]» که توسط آرجون آپادورای[7] (۱۹۹۶) طرح شده، تحلیل نمود که بر الگوهای بومی تولید دانش تأکید دارد (۳۲). به عبارت دیگر، در حالی که در غرب، «چرخش بین‌رشته‌ای[8]» محرک اصلی توسعه این حوزه بوده، در ایران عوامل درونی مانند تأسیس پژوهشکده تاریخ علم دانشگاه تهران و یا راه‌اندازی رشته تاریخ علوم پزشکی به عنوان «سرمایه نمادین[9]» -به تعبیر بوردیو[10] (۱۹۸۴)- نقش محوری در این روند ایفا کرده است.

بررسی گرایش موضوعی مقالات نشان داد که بیشترین تعداد مقالات نگاشته شده مربوط به حوزه‌های «سلامت، بهداشت و تغذیه» و «مفاهیم پزشکی، انواع بیماری‌ها و روش‌های درمانی» بوده است. این بخش از یافته‌های پژوهش با نتایج تحقیقات ورناصری و همکاران و آقابیگلویی و همکاران همخوانی دارد (۲۰). در مطالعه آقابیگلویی و همکاران بیشترین موضوعات پایاننامه‌های رشته تاریخ علوم پزشکی در دانشگاه‌های ایران شامل «طب سنتی و داروسازی سنتی» بوده است (۲۳). نتایج این مطالعه همسو با نتایج تحقیق رضایی اوریمی و همکاران نیست. در مطالعه ایشان که به بررسی تحلیل محتوای مقالات منتشرشده حوزه موضوعی تاریخ پزشکی در مجله اخلاق و تاریخ پزشکی ایران از سال ۱۳۸۷ الی ۱۴۰۱ پرداخته شده، بیشترین تعداد مقالات مربوط به موضوعات «اخلاق پزشکی»، «پزشکی در ادیان» و «زندگینامه پزشکان و دانشمندان» بوده است (۱۱). در مطالعه دیگر رضایی اوریمی و همکاران نتیجه گرفتند که «تصحیح متون کهن و قدیمی پزشکی و تاریخ پزشکی عمومی» بیشترین گرایشهای موضوعی در تحقیقات محققان بوده است که با مطالعه حاضر همخوانی ندارد (۲۴).

یافته‌های حاضر مبین غلبه پارادایم‌های «سلامت عمومی تاریخی[11]» و «پزشکی بالینی در بستر تاریخی[12]» در تولیدات علمی ایران است که در چارچوب نظریه «بوم‌گرایی دانش[13]» قابل تحلیل می‌باشد (۳۳). این الگو از یک سو با یافته‌های پژوهش بین‌المللی ایروین و همکاران (۲۰۰۷) در خصوص «اولویت‌های پژوهشی در تاریخ پزشکی معاصر» همسویی دارد که نشانگر توجه جهانی به بازخوانی تجربیات تاریخی در مواجهه با چالش‌های بهداشتی است (۳۴)، و از سوی دیگر با «چرخش

1. Leidsdorff and Bornmann
2. Specialized Historiography
3. Huisman, F., & Warner, J
4. Internationalization of Research
5. Institutional Endogeny
6. Alternative Modernity
7. Apadurai, A.
8. Interdisciplinary Turn
9. Symbolic Capital
10. Bourdieu
11. Historical Public Health
12. Historical Clinical Medicine
13. Epistemic Localism

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

فرهنگی[1]» غالب در مطالعات غربی تاریخ پزشکی که بر مفاهیمی چون «ساخت اجتماعی بدن[2]» تأکید می‌ورزد (۳۵)، تمایزاتی آشکار دارد. این ناهمسویی را می‌توان متأثر از «الگوی بومی دانش‌پردازی[3]» در ایران دانست که در آن، «کاربست‌پذیری تاریخی[4]» به مثابه یک ارزش معرفت‌شناختی برجسته می‌شود (۳۶)، حال آنکه در غرب، «تاریخ‌نگاری انتقادی پزشکی[5]» با محوریت نقد گفتمان‌های قدرت (۳۷) شکل غالب پژوهش‌ها را تشکیل می‌دهد. چنین تفاوتی احتمالاً بازتابی از «ساختارهای نهادی متفاوت[6]» در تولید دانش پزشکی تاریخی است که نیازمند بررسی‌های عمیق‌تر در چارچوب «جامعه‌شناسی تاریخی علم[7]» می‌باشد (۳۸).

بررسی دوره‌های مختلف تاریخی در مقالات نشان می‌دهد بیشترین تعداد مقالات به دوره‌های اسلامی، قاجاریه و پهلوی اختصاص یافته است. نتایج این مطالعه همسو با مطالعه رضایی و اکبرنژاد (۱۴۰۳) است. در آن مطالعه نیز بیشترین مقالات به ترتیب مربوط به دوره‌های قاجار، اسلامی (از فتوح تا تشکیل حکومتهای محلی، از حکومتهای محلی تا حمله مغول، دوره ایلخانان، دوره تیموری و دوره ترکمانان) و پهلوی اختصاص یافته بود (۲۶). همچنین در مطالعه رضایی و همکاران نشان داده شده که دانشجویان رشته تاریخ علوم پزشکی گرایش بیشتری به تحقیق در دوره اسلامی دارند (۲۳). الگوی تمرکز تحقیقات بر دوره‌های اسلامی، قاجار و پهلوی در تولیدات علمی تاریخ پزشکی ایران را می‌توان در چارچوب نظریه «حافظه تاریخی گزینشی[8]» تحلیل نمود (۳۹, ۴۰) که نشانگر نوعی «اولویت‌گذاری گفتمانی[9]» در مطالعات پزشکی تاریخی است. این توزیع زمانی خاص، از سویی بازتابی از «چرخش شرق‌شناختی[10]» در تاریخ‌نگاری پزشکی ایران محسوب می‌شود (۴۱)، که در آن دوره اسلامی به عنوان عصر طلایی دانش پزشکی ایرانی-اسلامی مورد توجه قرار گرفته است ، و از سوی دیگر نشانگر اهمیت «دوره‌های گذار[11]» در شکل‌دهی به ساختارهای بهداشتی مدرن است، به گونه‌ای که دوران قاجار به عنوان نقطه عطف مواجهه پزشکی سنتی با مدرنیته غربی (۴۲)، و دوره پهلوی به عنوان عصر نوسازی نظام سلامت (۴۳, ۴۴) در کانون توجه پژوهشگران قرار گرفته‌اند.

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش حاکی از آن است که حوزه تاریخ پزشکی در مجلات علوم انسانی در ایران، بر دوره‌های اسلامی و قاجاریه و به ویژه در زمینه‌های سلامت، بهداشت و تغذیه و مفاهیم پزشکی، انواع بیماری‌ها و روش‌های درمانی تمرکز نموده است. مجله «تاریخ علم» به عنوان پرکارترین نشریه در این حوزه، نقش محوری در توسعه مطالعات تاریخ پزشکی ایفا کرده است. تحلیل کلیدواژه‌ها نشان می‌دهد که پژوهش‌های تاریخ پزشکی عمدتاً بر بازخوانی میراث پزشکی ایران و جهان اسلام، متمرکز بوده و رویکردهای میان‌رشته‌ای در پیوند تاریخ، پزشکی و مطالعات تمدنی در این حوزه نقش پررنگی ایفا کرده‌اند. با این حال، موضوعات پزشکی در سفرنامه‌ها، اخلاق پزشکی، پزشکی

1. Cultural Turn
2. Social Construction of the Body
3. Indigenous Epistemic Mode
4. Historical Applicability
5. Critical Medical Historiography
6. Institutional Disparities
7. Historical Sociology of Science
8. Selective Historical Memory
9. Discursive Prioritization
10. Orientalist Turn
11. Transitional Periods

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

زنان و دامپزشکی و دوره‌های تاریخی آل بویه، سلجوقی، زندیه، افشاریه و دوران معاصر انقلاب اسلامی کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند که نشان‌دهنده خلأ پژوهشی در این حوزه‌ها است.

تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از داده‌های در این پژوهش به همراه نظرات کارشناسی اساتید و پژوهشگران برتر و فعال حوزه تاریخ پزشکی، می‌تواند جامعه علمی را در جهت تعیین سیاستگذاری مجلات در پذیرش مقالات تاریخ پزشکی و افزایش تولیدات علمی استاندارد و کاربردی در این حوزه بین رشته‌ای رهنمون سازد. همچنین توجه به موضوعات تاریخ پزشکی مغفول مانده نیز می‌تواند مورد توجه محققان در پژوهش‌های آتی باشد. با توجه به نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود پژوهشگران به تاریخ پزشکی نوین، به ویژه تاریخ پزشکی ایران در دوره معاصر، توجه بیشتری نشان دهند. این موضوع می‌تواند شامل بررسی تحولات نظام سلامت، تأثیر فناوری‌های نوین بر دانش پزشکی، مطالعه تاریخی شناسایی مهمترین بیماریهای رایج در کشور، استفاده از مدل تاریخی برای بازشناسی گره‌های مهم مربوط به سلامت، تدوین مدل تاریخی ورود عامهٔ مردم به عرصهٔ بهداشت و درمان ملی، و استفاده از این مدل برای درک دغدغه‌های جدید و بازتاب تجربه‌های گذشته در چشم‌انداز آینده، مطالعه در ساختارشناسی تاریخی سامانهٔ ملی بهداشت و درمان کشور، و نقش پزشکان و دانشمندان ایرانی در پیشرفت‌های جهانی پزشکی باشد.

ملاحظات اخلاقی حامی مالی

این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی با عنوان «بررسی میزان تولید مقالات مرتبط با تاریخ پزشکی در مجلات علمی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از سال ۱۳۸۰ هـ‌ش تا پایان شهریور ۱۴۰۰ هـ‌ش»، در مرکز تحقیقات طب سنتی و مکمل دانشگاه علوم پزشکی اراک می‌باشد. مشارکت نویسندگان همه نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش همه بخش‌های پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ گونه تضاد منافعی ندارند.

تشکر و قدردانی

بدی‌نوسیله از معاون محترم پژوهشی و اعضای شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک که این طرح را مورد حمایت خویش قرار داده اند تقدیر و تشکر می‌شود.

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

منابع

1. Asefzadeh S, Kalantari Z. Evaluation of Dissertation of Graduates from Qazvin University. Journal of Guilan University of Medical Sciences. 2008;17(67):65-72. [In Persian]
2. Hazeri A, Makkizadeh F, Beig-Khurmizi F, Soheili F. A Study of Journal Papers Published from the Information Science and Knowledge Studies Master Theses. Scientometrics Research Journal. 2017;3(2):15-28. [In Persian]
3. He L, Wang X, Li C, Wan Y, Fang H. Bibliometric analysis of the 100 top-cited articles on immunotherapy of urological cancer. Human vaccines & immunotherapeutics. 2022;18(1):2035552.
4. Li M, Wang Y, Xue H, Wu L, Wang Y, Wang C, et al. Scientometric analysis and scientific trends on microplastics research. Chemosphere. 2022;304:135337.
5. Bemanian MR, Ahmadi F. Qualitative and Quantitative Assessment of Research Paper of Urban Management Journal. Intenational Journal of Urban and Rural Management. 2013;11(32):289-98. [In Persian]
6. Nobakht M, Nobakht Y. Study of the Knowledge and Content Flows of Articles in the Journal of Accounting Knowledge from the Beginning of the Publication to the end of 2019. Knowledge Retrieval and Semantic Systems. 2021;8(26):53-77. [In Persian]
7. Ghassemlou F. Strategies for using history of medicine to promote health: initial studies. Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. 2022;13(2):93-104. [In Persian]
8. Rodríguez-de Romo AC. History of Medicine is a science. Gaceta medica de Mexico. 2018;154(1):5-7.
9. Rashnopour F, PourMohammadi Amlashi N. A new look at the importance and position of Syrian and Nestorian physicians in Jundishapur in Islamic civilization (A case study of the Bakhtishoo, Masouyeh and Maserjuyeh families). Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2020;13(0):100-15. [In Persian]
10. Rezaei Orimi J, Asadi MH, Jafari F, Ramezani A, Hossein Latifi SA, Khosravi A, et al. Assessing the impact of history of medicine research: A scientometric and altmetric analysis. Health science reports. 2024;7(7):e2186.
11. Rezaei Orimi J, Khosravi A, Alembizar F, Salehi M, Mahmoodi SA, Latifi SAH. Content analysis of articles in the field of history of medicine in the Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine Caspian Journal of Scientometrics. 2025;12(1):44-54. [In Persian]
12. Azizi M. Research Methodology in History of Medicine. Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. 2010;1(2):99-104 [In Persian].
13. Assariannejad H. Barrasi Tatbighi va Sanakh shenasi Motaleat Keifi dar Olom Ensani (Comparative and typological review of qualitative studies in the humanities). Negaresh Rahbordi. 2008;93-94:151-70. [In Persian]
14. Geramirad F, Mohamadi M, Sarlak N. Content analysis of scientific journals of accounting and financial published between 2009-2012 Management Accounting. 2014;7(23):105-22. [In Persian]
15. Thompson J, McCoy TL. An Analysis of Ethics Articles Published Between 2000-2015 in the Journal of Accountancy and the Accounting Review. Journal of Accounting, Ethics and Public Policy. 2016;17(2).
16. Wang C, Meng Q. Global Research Trends of Herbal Medicine for Pain in Three Decades (1990-2019): A Bibliometric Analysis. Journal of pain research. 2021;14:1611-26.
17. Hami A, Khazaee Nasirabadi M, Mirzaee R, Bazi A, Mousavi S, Sadatmoosavi A. The Scientometric Analysis of Highly-Cited Articles in Hematology Published from 2010 to 2020. Journal of Medical Library and Information Science. 2024;5(e58):1-12. [In Persian]
18. Figlio K. The Historiography of Scientific Medicine: An Invitation to the Human Sciences. Comparative Studies in Society and History.

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

1977;19(3):262-86.
19. Rajabpour Shirazi Z, Zargaran A. Ten Years with the Journal of Research on History of Medicine (RHM). Journal of Research on History of Medicine. 2021;10(4):261-70.
20. Varnaseri A, Hoseini Ahangari S, Shabani A, Farshid R. Drawing a Knowledge Map of Scientific Productions of Traditional Medicine by Iranian Scientists in Web of Science. Journal of Quran and Medicine. 2022;7(2):91-101. [In Persian]
21. Saberi MK, Ouchi A, Khodadost M, Hoseini Ahangari SA, Amiri MR, Vakili Mofrad H. A bibliometric analysis and visualization of "Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine" during the years 2010 to 2021. Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. 2023;13(4):275-88. [In Persian]
22. Rezaei Orimi J, Ghazizadeh B, Khosravi A, Latifi SAH, Salehi M, Asadi MH, et al. Evaluating Two Decades of Graduate Scholarship in the History of Medicine in Iran (2001–2021): Growth Trends and Academic Patterns. Journal of Arak University of Medical Sciences. 2025;28(4):284-92. [In Persian]
23. Aghabeiglooei Z, Rezaei Orimi J, Hashemimehr SM, Saghebi R, Mojahedi M, Latifi SAH, et al. Quantitative Evaluation of the Content of Theses in the Field of History of Medical Sciences in Iranian Universities (2013-2022). Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2025;18(1):1-20. [In Persian]
24. Rezaei orimi j, Adabinia Z, Aghabeiglooei Z, Mahmoodi SA, Salehi m. Analysis of the Content of Scientific Productions of Medical History of the Islamic Period in the National Library and Archives of Islamic Republic of Iran. Librarianship and Information Organization Studies. 2025;36(3):14-43. [In Persian]
25. Ministry of Science, Research and Technology. Portal of Scientific Journal (https://journals.msrt.ir/). In: Iranian Journals. Ministry of Science, Research and Technology. Tehran. 2023.
26. Rezaei M, Akbarnejad R. Co-occurrence of terms in scientific productions related to the local history of Azerbaijan in Iranian Scientific Journals. Caspian Journal of Scientometrics. 2024;11(1):93-106. [In Persian]
27. Collins R. The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press; 1998.
28. Bourdieu P. Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. Cambridge: Harvard University Press; 1984.
29. Leydesdorff L, Bornmann L. Integrated impact indicators compared with impact factors: An alternative research design with policy implications. Journal of the American Society for Information Science and Technology. 2011;62(11):2133-46.
30. Tyrrell I. The Great Historical Jeremiad: the problem of specialization in American historiography. The History Teacher. 2000;33(3):371-93.
31. Huisman F, Warner JH. Locating medical history: the stories and their meanings. Baltimore: JHU Press; 2004.
32. Apadurai A. Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis: University of Minnesota Press; 1996.
33. Arnold D. Imperial Medicine and Indigenous Societies (Studies in Imperialism). Manchester: Manchester University Press; 1988.
34. As I, Scali E. Action on the social determinants of health: A historical perspective. Global public health. 2007;2(3):235-56.
35. Laqueur T. Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud. Harvard: Harvard University Press; 1992.
36. Foucault M. The Birth of the Clinic: An Archaeology of Medical Perception. New York: Vintage; 1963.
37. Porter R. The patient's view: doing medical history from below. Theory and society. 1985;14:175-98.
38. Warner J. Against the Spirit of System: The French Impulse in Nineteenth-Century American Medicine. New York: Princeton University Press; 1995.
39. Halbwachs M, Lewis A. On Collective

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

Memory (Heritage of Sociology Series). Chicago: University of Chicago Press; 1992.
40. Rastgoyan I. Hafezeh Tarikhi va Rabeteh an ba Nezam Howiati) Historical memory and its relationship with the identity system). Kongreh Pishgaman Pishraft; Tehran; 2016.
41. Bakar O. The History and Philosophy of Islamic Science. Cambridge: Islamic Texts Society; 1999.
42. Afkhami A. A Modern Contagion: Imperialism and Public Health in Iran's Age of Cholera. New York: Johns Hopkins University Press; 2019.
43. Schayegh C. Who Is Knowledgeable Is Strong: Science, Class, and the Formation of Modern Iranian Society, 1900-1950. California: University of California Press; 2009.
44. Aghabeiglooei Z, Rezaei Orimi J, Marghoub Khajeh S, Mojahedi M, Ghaffari F. Consequences of Infectious Disease Outbreaks in Ardabil (1925–1941): A Historical Analysis. Archives of Iranian Medicine. 2024;27(12):710-717.

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine, 2026, Volume 19, Article 7

Original Article

The Landscape of Research in the History of Medicine in Iranian Humanities Journals (2001–2021): A Quantitative Approach

Somaiyeh Marghoub Khajeh[1], Hamidreza Khakdoust[2], Jamal Rezaei Orimi[3], Mahshid Mafi[2], Zahra Aghabeiglooei[4], Mohammad Hosein Asadi[5] , Seyyed Amir Hosein Latifi[5], Mehdi Salehi[5], Azam Khosravi[5], Seyed Abdollah Mahmoodi*[6]

1. Department of History of Medicine, School of Persian Medicine, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
2. Department of Traditional Medicine, Institute for Studies in Medical History, Persian and Complementary Medicine, School of Persian Medicine, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
3. Student Research Committee, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran.
4. Department of Traditional Medicine, School of Persian Medicine, Shahed University, Tehran, Iran.
5. Traditional and Complementary Medicine Research Center (TCMRC), Arak University of Medical Sciences, Arak, Iran.
6. Department of Islamic Studies, School of Medicine, Arak University of Medical Sciences, Arak, Iran.

Received: *13 March 2024*
Accepted: *08 July 2026*
Published: *16 September 2026*

***Corresponding Author**
Seyed Abdollah Mahmoodi
Address: *Sardasht, Basij Square, next to Amir Al-Momenin Hospital, Arak University of Medical Sciences Traditional and Complementary Medicine Research - Center, Arak, Iran.*
Postal Code : *3819693345*
Tel: *98 86 34173645*
Email: *seyed.mahmoodi1885@gmail.com*

Citation to this article:
Marghoub Khajeh S, Khakdoust H, Rezaei Orimi J, Mafi M, Aghabeiglooei Z, Asadi MH, Latifi AH, Salehi M, Khosravi A, Mahmoodi A. The Landscape of Research in the History of Medicine in Iranian Humanities Journals (2001–2021): A Quantitative Approach. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2026; 19:Article number: 7.*

DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632

Abstract

The study of scientific output in the humanities plays a crucial role in the scientific and cultural development of society. The main objective of this study was to provide a quantitative assessment of articles on the history of medicine published in Iranian humanities journals during the period 2001-2021. This applied study was conducted using a descriptive research design and employed quantitative content analysis as its methodological approach. Based on the findings, 40 journals and 256 articles addressing various topics related to the history of medicine were identified and analyzed. The findings indicated a quantitative increasing trend in the production of scientific output in the field of medical history over the past two decades. The most prevalent thematic areas were “health, hygiene, and nutrition” and “medical concepts, types of diseases, and treatment methods”. *History of Science* was the most prolific journal in this field. The majority of articles were published in Persian and focused primarily on the Islamic and Qajar periods. The results further revealed that comparatively less scholarly attention has been devoted to topics such as medicine in travelogues, medical ethics, women’s medicine, and veterinary medicine, as well as to the historical periods of the Buyid, Seljuk, Zand, Afsharid, and the contemporary era of the Islamic Revolution of Iran. Overall, this study demonstrated that scientific output in the history of medicine in Iran has developed an evolving indigenous pattern characterized by a strong emphasis on the Islamic and Qajar periods and on health-related themes. However, greater attention to underexplored historical periods and the adoption of interdisciplinary approaches appear to be necessary.

Keywords: Iran, Medical history, Humanities, Scientific journals.

[Downloaded from ijme.tums.ac.ir on 2026-10-27]

[DOI: 10.18502/ijme.v19i7.22632]

Copyright © 2026 Tehran University of Medical Sciences. Published by Tehran University of Medical Sciences.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.